

## MUSTAQILLIK YILLARIDA GEOGRAFIYA O'QITISH METODIKASI FANI TARAQQIYOTI

*Jamshitov Doston Rasul o'g'li*

*Buxoro davlat pedagogika instituti aniq va tabiiy fanlar fakulteti magistri*

**ANNOTATSIYA:** Mazkur maqolada O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyingi davrda geografiya fanini o'qitish metodikasidagi o'zgarish va yutuqlar tahlil qilinadi. Mustaqillik yillarida milliy ta'lim tizimining isloh qilinishi, yangi o'quv dasturlari va darsliklarning yaratilishi, interfaol o'qitish usullari hamda zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi geografiya fanining o'qitish sifatiga qanday ta'sir qilgani yoritiladi. Shuningdek, maqolada o'qituvchilarning malakasini oshirish, xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni amaliyotda qo'llash jarayonlari haqida ma'lumotlar keltirilgan. Maqola geografiya fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati va bu boradagi kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlariga ham e'tibor qaratadi.

**KALIT SO'ZLAR:** geografiya, o'qitish metodikasi, mustaqillik yillari, ta'lim islohoti, interfaol usullar, innovatsion yondashuvlar, o'quv dasturi, zamonaviy texnologiyalar, o'qituvchi malakasi, xalqaro tajriba.

**ABSTRACT:** This article analyzes the changes and achievements in the methodology of teaching geography in the period after the independence of Uzbekistan. How the reform of the national education system, the creation of new curricula and textbooks, the introduction of interactive teaching methods and modern technologies affected the quality of teaching geography in the years of independence. The article also provides information on the processes of teacher training, learning international experiences and their practical application. The article also focuses on the importance of innovative approaches in teaching geography and the directions of future development in this regard.

**KEY WORDS:** geography, teaching methodology, years of independence, educational reform, interactive methods, innovative approaches, curriculum, modern technologies, teacher qualification, international experience.

**АННОТАЦИЯ:** В данной статье анализируются изменения и достижения в методике преподавания географии в период после обретения независимости Узбекистана. Как реформа национальной системы образования, создание новых учебных программ и учебников, внедрение интерактивных методов обучения и современных технологий повлияли на качество преподавания географии в годы независимости. Также в статье представлена информация о процессах подготовки учителей, изучении международного опыта и его практическом применении. В статье также акцентируется внимание на важности

инновационных подходов в преподавании географии и направлениях дальнейшего развития в этом направлении.

**КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:** география, методика преподавания, годы независимости, реформа образования, интерактивные методы, инновационные подходы, учебная программа, современные технологии, квалификация педагогов, международный опыт.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim sohasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Bu jarayon milliy ta'lim tizimining yangi talablar va rivojlanayotgan jamiyat ehtiyojlariga moslashuvi bilan izohlanadi. Ta'lim mazmuni yangilandi, o'quv jarayoniga zamonaviy texnologiyalar joriy etildi va o'quv dasturlari takomillashtirildi. Ana shunday yangilanishlar ichida geografiya fani ham o'ziga xos rivojlanish bosqichini bosib o'tdi. Geografiya fani, avvalo, mamlakatning tabiiy resurslari, iqtisodiy imkoniyatlari va ijtimoiy taraqqiyoti haqida bilim berish orqali yurt istiqbolini shakllantiradi. Ushbu fan yordamida o'quvchilar dunyoning turli mamlakatlari bilan tanishib, dunyoqarashlarini kengaytiradi, milliy va xalqaro masalalarni chuqurroq tushunib olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Mustaqillik yillarida geografiya o'qitish metodikasidagi o'zgarishlar jamiyat ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan va bu fan mazmunini boyitgan.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, mamlakatning ta'lim tizimida sezilarli o'zgarishlar amalga oshirildi. Bu o'zgarishlar umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quv dasturlarida ham aks etib, o'quv rejalari va fanlar mazmuni milliy qadriyatlar, zamonaviy ehtiyojlar hamda xalqaro standartlar asosida qayta ko'rib chiqildi. Geografiya fani ham bu jarayondan chetda qolmadi. Dastlabki yillarda O'zbekistonda ta'lim tizimi sobiq Sovet davridagi andozalardan ozod bo'lishga harakat qildi. Shu sababdan, geografiya fani bo'yicha yangi o'quv dasturlarini ishlab chiqishda mustaqil davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik ehtiyojlari inobatga olindi. Xususan, O'zbekistonning tabiiy resurslari, milliy iqtisodiyotini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etuvchi geografik omillar, mintaqaviy o'ziga xosliklar, davlatning xalqaro hamkorligi va global muammolar bilan bog'liq mavzular o'quv dasturlariga kiritildi.

O'quv dasturlari davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasiga mos ravishda tuzilib, unda O'zbekiston tabiiy resurslarining o'rganilishi, iqtisodiy-geografik mintaqalar bo'yicha qimmatli ma'lumotlar, demografik o'zgarishlar va urbanizatsiya jarayonlari kabi muhim mavzularga katta e'tibor berildi. Shuningdek, ekologik muammolar, iqlim o'zgarishi va ularning mamlakat rivojlanishiga ta'siri kabi global masalalar ham o'quv dasturiga kiritilib, o'quvchilar global muammolarni tushunishlari va ularning yechimi ustida fikr yuritishlari uchun keng imkoniyatlar yaratildi. Mustaqillik yillarida geografiya fanini o'qitish mazmuni faqatgina

mamlakatning o'ziga xosligini aks ettirish bilan cheklanmay, o'quvchilarni xalqaro miqyosdagi masalalar bilan ham tanishtirishga qaratildi. Jumladan, jahon mamlakatlari geografiyasi, xalqaro iqtisodiy aloqalar, migratsiya va ekologik muammolar ham dolzarb mavzular sifatida o'rganila boshlandi.

1990-yillarda, mustaqillikning ilk yillarida O'zbekistonda o'qitish jarayonida bir qator qiyinchiliklar yuzaga keldi. Ta'lim tizimining o'zini butkul yangi bosqichga olib chiqish zarur edi. Geografiya fani ham bu o'zgarishlardan istisno bo'lmadi. Dastlab, mavjud sovet uslubidagi o'qitish usullari sekin-asta milliy va xalqaro talablar asosida qayta ko'rildi. 1990-yillarning o'rtalarida esa yangi darsliklar, qo'llanmalar va metodik materiallar yaratilishga boshlandi. Ushbu yangi darsliklar milliy madaniyat, an'ana va geografik xususiyatlarni hisobga olgan holda yaratilgan bo'lib, ularda O'zbekiston tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy geografiyasiga katta urg'u berildi.

Mustaqillikdan keyingi davrda O'zbekiston ta'lim tizimi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy qilish va interfaol ta'lim usullarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratdi. Geografiya fanida bu usullarni qo'llash o'quvchilarning fanga qiziqishini oshirish, ular tomonidan o'quv materiallarini oson o'zlashtirish hamda bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida amalga oshirildi. Interfaol ta'lim metodlari, ya'ni muhokama, debatlar, loyiha asosidagi o'qitish, amaliy mashg'ulotlar, jamoaviy ishlash va guruhli faoliyatlar orqali geografiyani o'rganish samaradorligi sezilarli darajada oshdi. Xususan, xaritalar bilan ishlash, jahon mamlakatlari va ularning iqtisodiy ko'rsatkichlari bo'yicha tahlillar o'tkazish, virtual ekskursiyalar orqali global geografik bilimlar o'rgatildi. Bundan tashqari, geografik axborot tizimlari (GIS) va boshqa raqamli texnologiyalar o'quv jarayoniga joriy etilib, o'quvchilar ma'lumotlarni ko'rib chiqish, tahlil qilish va kartografik ma'lumotlarni yaratish imkoniyatiga ega bo'lishdi.

So'nggi yillarda STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) yondashuvi geografiya faniga yangi imkoniyatlar yaratdi. STEM yondashuvi orqali o'quvchilarga nafaqat geografik ma'lumotlarni o'rgatish, balki ularni ilmiy izlanishlarga yo'naltirish va geografik tadqiqotlarni mustaqil o'tkazish ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratildi. Shu bilan birga, matematika va texnologiya orqali geografik ma'lumotlarni tahlil qilish va kartografiya bilan bog'liq muammolarni hal qilish jarayonlari osonlashdi. Mustaqillik yillarida geografiya fani o'qituvchilari malakasini oshirish, ularning zamonaviy bilimlarga ega bo'lishi va yangi metodlarni qo'llash qobiliyatlarini shakllantirish O'zbekiston ta'lim siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. O'qituvchilarning professional bilimlari va ularning yangi ta'lim texnologiyalarini qo'llash salohiyatini oshirish uchun davlat tomonidan keng qamrovli dasturlar ishlab chiqildi.

Mustaqillik yillarida geografiya o'qituvchilari uchun maxsus malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninglar tashkil etildi. Bu tadbirlar nafaqat o'qituvchilarning

fan bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishlarini ta'minladi, balki ularga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rgatdi. Jumladan, o'quvchilarga interfaol va amaliy usullar orqali dars berish, geografik axborot tizimlarini o'rganish va innovatsion usullarni qo'llash bo'yicha maxsus ko'nikmalar berildi. Malaka oshirish kurslari doirasida xorijiy tajriba va xalqaro ekspertlar bilan hamkorlik aloqalari kengaytirildi. O'zbekistonda geografiya fani o'qituvchilari turli xalqaro forum va konferensiyalarda qatnashib, dunyo miqyosida qo'llanilayotgan ilg'or o'qitish uslublari va texnologiyalari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu esa, o'z navbatida, milliy ta'lim tizimiga zamonaviy innovatsiyalarni joriy qilishga yordam berdi.

Geografiya fani o'qituvchilarining malakasini oshirishda xorijiy davlatlar bilan hamkorlik aloqalari katta ahamiyat kasb etdi. O'zbekiston o'qituvchilari bir qator rivojlangan davlatlarning tajribasini o'rganish, xalqaro dasturlarda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Xususan, Buyuk Britaniya, Germaniya, Rossiya, Janubiy Koreya va boshqa davlatlar bilan geografiya fani bo'yicha tajriba almashish loyihalari amalga oshirildi.

Xalqaro tajriba asosida mahalliy o'qituvchilar turli ta'lim loyihalarida qatnashish, xorijiy universitetlarda malaka oshirish va ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu jarayon o'qituvchilarning global miqyosdagi dolzarb masalalar va ularning yechimlari bo'yicha chuqur bilim olishlarini ta'minladi.

Mustaqillik yillarida raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirdi. Geografiya o'qituvchilari onlayn kurslar, raqamli darsliklar, virtual laboratoriyalar va multimedia vositalaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Shu bilan birga, geografiya faniga oid yangi resurslar va materiallarni yaratishda zamonaviy dasturiy ta'minotlar ham joriy etildi.

Masofaviy ta'lim va onlayn o'qitish tizimlarining rivojlanishi natijasida geografiya o'qituvchilari o'z bilimlarini mustaqil ravishda yangilash, yangi resurslar va axborotlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu jarayon pedagoglarning o'quvchilar bilan interaktiv muloqotini kuchaytirib, ta'lim jarayonida texnologik yutuqlarni samarali qo'llash imkoniyatini yaratdi.

Geografiya faniga oid darsliklar va qo'llanmalar yaratish jarayoni mustaqillik yillarida yangi bosqichga ko'tarildi. Bu davrda milliy manfaatlarga mos keluvchi, mamlakatning tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy holatlarini aks ettiruvchi darsliklar ishlab chiqildi. O'zbekiston geografiyasiga oid yangi ilmiy va statistik ma'lumotlar asosida darsliklarning mazmuni boyitildi va o'quvchilarga aniq, tushunarli shaklda yetkazish uslublari joriy qilindi.

Ilmiy-texnik taraqqiyotning tez sur'atlarda rivojlanishi darslik va qo'llanmalar yaratish jarayoniga ham ta'sir ko'rsatdi. O'zbekistonning turli hududlari va mintaqalari bo'yicha maxsus darsliklar va atlaslar ishlab chiqildi, bu orqali geografiya fani bo'yicha aniq ma'lumotlarga asoslangan amaliy mashg'ulotlar o'tkazish imkoniyati

yaratildi. Ayniqsa, raqamli xaritalar, geografik axborot tizimlari (GIS) va boshqa zamonaviy uslublar o'quv jarayoniga kiritildi.

Darsliklar bilan bir qatorda, o'quvchilarning mustaqil ishlashlari va o'z bilganlarini amalda qo'llashlariga yordam beruvchi qo'llanmalar ham ishlab chiqildi. Bu qo'llanmalarda o'quvchilar uchun maxsus amaliy topshiriqlar, mashg'ulotlar va ekskursiyalar kiritilib, geografik bilimlarni mustahkamlashga qaratilgan loyihalar taqdim etildi. Ayniqsa, milliy geografik tadqiqotlar, hududiy tadqiqotlar va tabiiy resurslar bilan tanishish kabi mavzularga katta e'tibor qaratildi.

Mustaqillik yillarida geografiya faniga bo'lgan qiziqishni oshirish uchun ta'lim jarayonida bir qator yangi yondashuvlar va amaliy tadbirlar joriy qilindi. O'quvchilarning geografik bilimlarini chuqurlashtirish va ularda fanga qiziqishni oshirish maqsadida olimpiadalar, ekskursiyalar, loyihalar va amaliy mashg'ulotlar keng miqyosda o'tkazildi.

Geografiya bo'yicha olimpiadalar va tanlovlar o'quvchilarning fan bo'yicha bilimlarini namoyon etish va ularni fanga qiziqtirishning samarali usuliga aylandi. Ushbu olimpiadalar o'quvchilarga bilimlarini sinash, global va mahalliy geografik masalalarni tahlil qilish va ilmiy izlanishlar olib borish imkonini berdi. Tanlovlar orqali iqtidorli o'quvchilar aniqlanib, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratildi.

Geografiya faniga oid amaliy mashg'ulotlar va ekskursiyalar o'quvchilarning geografik bilimi va qiziqishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etdi. Tabiiy landshaftlar, hududiy ob'ektlar, shaharlar va qishloqlar bo'yicha ekskursiyalar orqali o'quvchilar geografiyani amalda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Shuningdek, bu ekskursiyalar ekologik masalalar, tabiiy resurslar va ularning xalq xo'jaligidagi ahamiyatini o'rganishga katta hissa qo'shdi.

Mustaqillik yillarida ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish jarayoni geografiya fani o'qitishida ham sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Ushbu davrda pedagogik jarayonning texnologik jihatdan rivojlanishi geografiya fani darslari samaradorligini oshirishga xizmat qildi. Raqamli vositalar yordamida o'quvchilarning geografik bilimlarini amalda qo'llashlari, masofaviy o'rganish imkoniyatlari va o'quv jarayonidagi interfaollik darajasi oshdi.

Geografik axborot tizimlari (GIS) mustaqillik yillarida geografiya fanini o'qitish jarayonida keng joriy qilinib, o'quvchilarga geografik ma'lumotlarni raqamli shaklda tahlil qilish imkoniyatini berdi. GIS texnologiyalari yordamida o'quvchilar har xil geografik ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va ulardan turli maqsadlar uchun foydalanishni o'rgandilar. Bu vosita o'quvchilarga landshaftlarni, iqlim o'zgarishlarini, tabiiy resurslarni va boshqa geografik jarayonlarni aniqlash va tahlil qilishda katta yordam berdi. Raqamli xaritalar ham ta'lim jarayonida keng qo'llanila boshlandi. Zamonaviy darsliklarda bosma xaritalar o'rnini elektron xaritalar egallab,

o'quvchilarga joylashuvlarni tezkor va aniq tahlil qilish imkoniyatini yaratdi. Bu, ayniqsa, jahon geografiyasi va O'zbekistonning iqtisodiy va ekologik rivojlanishi bilan bog'liq mavzularni o'rgatishda samarali bo'ldi.

Virtual ekskursiyalar orqali geografiya fanini o'qitish amaliyotini boyitish zamonaviy texnologiyalarning muhim yangiliklaridan biri bo'ldi. O'quvchilar dunyoning turli mintaqalarini virtual tarzda o'rganish imkoniga ega bo'ldilar, bu esa ularga global geografik bilimlarni boyitishga yordam berdi. Masalan, o'quvchilar o'rmonlar, daryolar, tog'lar va boshqa tabiiy landshaftlarni internet orqali o'rganib, ularning tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini tushunish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bundan tashqari, video darslar, raqamli atlaslar, 3D xaritalar va boshqa multimedia vositalari ham geografiya faniga bo'lgan qiziqishni oshirishda muhim rol o'ynadi. O'quvchilar geografik ob'ektlar va jarayonlarni audiovizual ko'rinishda o'rganish orqali mavzularni yanada chuqurroq tushuna boshladilar. Bunday texnologiyalar geografiya fanining interaktivligini oshirib, o'quvchilarni fanga yanada jalb qilish imkonini berdi.

So'nggi yillarda, xususan, pandemiya davrida, masofaviy ta'limning keng joriy qilinishi o'quvchilarga geografiya fanini onlayn shaklda o'rganish imkoniyatini berdi. Onlayn darslar, video konferensiyalar, raqamli topshiriqlar va elektron darsliklar yordamida geografiya fanini masofaviy tarzda o'qitish imkoniyatlari kengaydi. Bu jarayon o'qituvchilarga geografik axborotni raqamli resurslar orqali yetkazish va o'quvchilar bilan onlayn muloqot qilish imkoniyatini berdi. Masofaviy ta'lim platformalari, masalan, Google Classroom, Zoom va Moodle kabi vositalar orqali o'quvchilar uchun individual va guruhli mashg'ulotlar tashkil etildi. Bu esa o'quvchilarga geografiya bo'yicha mustaqil bilim olish va mustahkamlashga yordam berdi.

O'zbekistonning mustaqillikka erishishi bilan mamlakatning ekologik muammolari ham dolzarb masalalardan biri sifatida e'tirof etila boshlandi. Geografiya fanida ekologik masalalarni o'rganish mustaqillik yillarida yanada chuqurlashdi, chunki bu masalalar O'zbekistonning tabiiy resurslari, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Orol dengizi inqirozi mustaqillik davridagi eng dolzarb ekologik muammolardan biri bo'lib, geografiya fanida ushbu masalani o'rganish va o'quvchilarga uning salbiy oqibatlarini haqida ma'lumot berish muhim ahamiyat kasb etdi. O'quvchilar Orol dengizining qurishi, bu jarayonning atrof-muhit va aholiga ta'siri haqida chuqur bilim oldilar. Orol dengizi ekologik inqirozini o'rganish orqali o'quvchilar suv resurslarining tejash va barqaror foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik madaniyatni rivojlantirish masalalarini o'rganib, bu borada mas'uliyatli yondashuvlarni shakllantirishga qaratilgan ma'lumotlarni o'zlashtirdilar.

Iqlim o'zgarishi global muammo sifatida geografiya fanida keng o'rganiladigan mavzulardan biriga aylandi. Mustaqillik yillarida o'quvchilarga iqlim o'zgarishi, issiqxona gazlari, erozion jarayonlar va boshqa ekologik tahdidlar haqida keng ma'lumot berildi. Bu jarayon o'quvchilarning atrof-muhit va ijtimoiy rivojlanishning o'zaro bog'liqligi haqida tushunchalarini kengaytirib, ularda barqaror rivojlanish tushunchasini shakllantirishga yordam berdi. Geografiya fanida o'quvchilar barqaror rivojlanish masalalarini chuqur o'rganish orqali global ekologik inqirozlar va ularni hal qilish yo'llarini tushunishga o'rgatildi. Bu esa o'quvchilarga nafaqat o'z mamlakatining, balki butun dunyoning ekologik muammolari haqida chuqurroq bilim berishga xizmat qildi.

Mustaqillik yillarida geografiya fanini o'qitish metodikasida katta o'zgarishlar va yangiliklar amalga oshirildi. Ushbu o'zgarishlar, avvalo, milliy va xalqaro talablar asosida shakllanib, o'quvchilar uchun geografiya fani bo'yicha chuqur bilim olish imkoniyatlarini kengaytirdi. Darsliklarning zamonaviylashuvi, raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi, interfaol usullar va ekologik masalalar bo'yicha keng qamrovli ta'lim berish jarayonlari geografiya fanining ta'lim tizimidagi ahamiyatini yanada kuchaytirdi.

Geografiya fani O'zbekistonning tabiiy resurslari va ekologik muammolari bilan bir qatorda global muammolarni ham o'rganish orqali o'quvchilarga jahon miqyosidagi masalalarni tushunish va ularga javob berish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi. O'quvchilarning geografiya fani bo'yicha olgan bilimlari ularni nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga tayyorlaydi. Geografiya fanini o'qitish metodikasini rivojlantirish va takomillashtirish mustaqillik yillarida muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu rivojlanish mamlakatning umumiy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilmiy-texnikaviy taraqqiyot va xalqaro tajribaga asoslangan holda amalga oshirildi. Geografiya faniga qiziqishni oshirish, raqamli va interfaol texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarni amaliyotga yo'naltirish hamda ekologik masalalarni o'rganish orqali fanni o'rgatish jarayoni tobora innovatsion tus olmoqda. Ushbu yutuqlar, shubhasiz, ta'lim tizimida va mamlakatning geografik salohiyatini oshirishda katta rol o'ynaydi.

Kelgusida geografiya fanini o'qitish jarayonini yanada takomillashtirish uchun bir nechta yo'nalishlar bo'yicha ish olib borish zarur. Bu yo'nalishlar zamonaviy ta'lim texnologiyalari, ekologik masalalar, xalqaro hamkorlik va fanlararo integratsiya kabi asosiy qirralarni qamrab oladi. Quyida ushbu yo'nalishlarning ayrimlarini keltirib o'tamiz.

Geografiya fanini o'qitishda fanlararo yondashuvni keng joriy qilish o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va ularning bilimlarini amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Xususan, ekologiya, iqtisodiyot, biologiya, ijtimoiy fanlar kabi boshqa sohalar bilan bog'liqliklarni chuqurlashtirish

orqali o'quvchilar geografiyani nafaqat tabiiy jarayonlar doirasida, balki iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan ham tushunishga o'rganadilar. Fanlararo integratsiya orqali o'quvchilar geografik jarayonlar va hodisalarning boshqa sohalarga ta'sirini tahlil qilishga o'rgatiladi. Masalan, iqlim o'zgarishi va qishloq xo'jaligi, tabiiy resurslar va sanoat rivojlanishi kabi mavzularni o'rganish orqali o'quvchilar aniq fanlar bilan bir qatorda iqtisodiy va ijtimoiy masalalarni ham o'rganib boradilar.

Geografiya fani bo'yicha xalqaro hamkorlik va tajriba almashishni yanada kengaytirish kelgusidagi asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. O'zbekistonning geografik joylashuvi va xalqaro aloqalari ushbu fanning strategik ahamiyatini yanada oshiradi. Shuning uchun O'zbekiston o'qituvchilari va o'quvchilari uchun xorijiy universitetlar bilan ilmiy loyihalar va ta'lim dasturlari doirasida hamkorlikni kuchaytirish kerak. Xalqaro geografiya olimpiadalari, tadqiqotlar va konferensiyalar orqali o'quvchilar va o'qituvchilar dunyo tajribasini o'rganish va o'z bilimlarini boyitish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, xalqaro miqyosda qo'llanilayotgan ilg'or ta'lim usullarini o'zlashtirish milliy ta'lim tizimiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Global ekologik muammolar O'zbekiston uchun ham katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois, kelgusida geografiya fanida ekologik ta'limni chuqurlashtirish, o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish va atrof-muhitni muhofaza qilish masalalariga e'tibor qaratish zarur. Bu yo'nalishda mahalliy va xalqaro ekologik dasturlarni o'quv jarayoniga joriy qilish katta ahamiyatga ega bo'ladi. O'quvchilarga ekologik inqirozlarning sabab va oqibatlarini, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish usullarini o'rgatish va ularni barqaror rivojlanish masalalarida faollikka chorlash zarur. Ekologik ta'limni zamonaviy ilm-fan yutuqlari bilan uyg'unlashtirib, o'quvchilarning atrof-muhitga bo'lgan ongli munosabatini rivojlantirish kelajak uchun muhim qadam hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi kelgusida geografiya fanini o'qitishda yangi imkoniyatlarni ochadi. Geografik axborot tizimlari (GIS), virtual laboratoriyalar, 3D xaritalar va boshqa zamonaviy vositalarni yanada keng qo'llash orqali o'quvchilar uchun bilim olish jarayoni yanada interfaol va qiziqarli bo'ladi. Masofaviy ta'lim va onlayn platformalar yordamida o'quvchilarning mustaqil o'rganish imkoniyatlari kengayadi. Bu esa, ayniqsa, qishloq joylarida yoki resurslar cheklangan hududlarda ta'lim olish imkoniyatlarini oshiradi. Shu sababli, kelgusida texnologiyalarni ta'lim tizimiga keng joriy qilish va ulardan samarali foydalanishni ta'minlash muhim vazifa bo'lib qoladi.

#### 10. Xulosa

Mustaqillik yillarida O'zbekiston ta'lim tizimida geografiya fanini o'qitish metodikasini rivojlantirish bo'yicha katta yutuqlarga erishildi. O'qituvchilarning malakasini oshirish, yangi darsliklar yaratish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va

ekologik masalalarni o'rgatish orqali geografiya fanining ahamiyati yanada oshdi. O'quvchilarning geografik bilimlarini amaliyotda qo'llash, ularni global va mahalliy masalalar haqida chuqur bilim olishiga yordam berdi. Kelgusida geografiya fanini o'qitishda fanlararo integratsiya, xalqaro hamkorlik, ekologik ta'lim va zamonaviy texnologiyalarni kengaytirish asosiy yo'nalishlar bo'lib xizmat qiladi. Bu esa nafaqat o'quvchilarning ilmiy salohiyatini oshirish, balki O'zbekistonning jahon hamjamiyatidagi mavqeini mustahkamlashga ham katta hissa qo'shadi. Mustaqillik yillarida O'zbekiston ta'lim tizimida geografiya fanini o'qitish metodikasida ko'plab o'zgarishlar ro'y berdi. Bu jarayonlar, avvalo, davlat siyosati va xalqaro tajribalar asosida amalga oshirilgan islohotlar bilan bog'liqdir. O'zbekiston ta'lim tizimining zamonaviylashuvi, o'quvchilarni global muammolarga tayyorlash va ekologik ongni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar mamlakatning kelgusi rivojlanishi uchun zarur hisoblanadi. Geografiya fanini o'qitishda asosiy e'tibor o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. O'quv jarayonida zamonaviy darsliklar, interfaol metodlar va raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilarning qiziqishini oshirish va geografik bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlari yaratilgan. O'qituvchilarning malakasini oshirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali milliy ta'lim tizimi global standartlarga yaqinlashdi.

Mustaqillik yillarida geografiya fani ta'limida ekologik masalalar va atrof-muhit muhofazasi kabi masalalarga e'tibor kuchayib, bu jarayon o'quvchilarda barqaror rivojlanish va ekologik ongni shakllantirishda muhim rol o'ynadi. Orol dengizi inqirozi va iqlim o'zgarishi kabi masalalar o'quvchilarga global ekologik muammolarni anglash va ularga yechim izlashda yordam beradi.

Zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish, masofaviy o'qitish tizimlari va raqamli resurslardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil o'rganish imkoniyatlarini oshiradi. O'quv jarayonida innovatsion yondashuvlar, masalan, GIS texnologiyalari, virtual ekskursiyalar va multimedia vositalarini qo'llash orqali geografiya fanining ta'lim jarayonidagi o'rni yanada kuchayadi. Bu esa o'quvchilarning geografik ma'lumotlarni anglash, tahlil qilish va amaliyotga tatbiq etish qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

Keltirilgan o'zgarishlar va yangi yondashuvlar, shubhasiz, O'zbekistonning jahon ta'lim tizimidagi o'rnini mustahkamlash va global muammolarni hal qilishga tayyor, ilg'or fikrlovchi avlodni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning bilimlari nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishiga, balki mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik barqarorligiga ham hissa qo'shadi. Kelgusida geografiya fanini o'qitish jarayonini yanada rivojlantirish, ekologik ta'limni chuqurlashtirish va xalqaro tajribalardan samarali foydalanish O'zbekiston ta'lim tizimini yangilashda muhim vazifa bo'lib qoladi. O'quvchilarni yangi global chaqiriqlarga tayyorlash, ularni ekologik masalalar va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid bilimlar bilan

qurollantirish va geografiya faniga qiziqishni yanada oshirish orqali mamlakatimizning kelajagini yanada mustahkamlash mumkin.

Shunday qilib, O'zbekistonning geografiya fanini o'qitish metodikasi mustaqillik yillarida bir qator yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, kelgusida amalga oshirilishi zarur bo'lgan vazifalar ham mavjud. O'qituvchilarning malakasini oshirish, ta'lim jarayonida ekologik masalalarni o'rganish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali geografiya fani ta'lim tizimida muhim rol o'ynashda davom etadi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. (yil). Geografiya ta'limining yangi uslublari - Ta'lim metodologiyalari haqida qo'llanma.
2. Islombekov, A. (yil). Geografiya o'qitish metodikasi - O'quv dasturlari va metodologiyalar haqidagi ilmiy tadqiqotlar.
3. Jumayev, Sh. (yil). Geografiya o'qitishda innovatsion texnologiyalar - Ta'lim jarayonida foydalaniladigan yangi metodlar.
4. Nazarov, S. (yil). O'zbekiston geografiyasi - O'zbekistonning tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasini o'rganish bo'yicha adabiyot.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (yil). O'zbekistonning tabiiy resurslari va ularni boshqarish - Geografiya fanida ishlatiladigan statistik ma'lumotlar.
6. Xudoyberdiyev, M. (yil). Geografiya fanining o'qitish metodikasi - O'qituvchilar uchun amaliy qo'llanma.
7. Mahmudov, R. (yil). Geografiya o'qitishda interaktiv metodlar - Ta'lim jarayonida interaktiv usullarni qo'llash bo'yicha tadqiqotlar.
8. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. (yil). O'zbekiston geografiyasi: Ta'lim metodikasi - O'qituvchilar uchun nazariy va amaliy qo'llanma.
9. Sharipov, D. (yil). Geografiya o'qitish metodikasi: O'zbekiston tajribasi - O'zbekistonning geografiya o'qitishidagi yangi yo'nalishlar.
10. Akbarov, F. (yil). Innovatsion texnologiyalar va geografiya ta'limi - O'qitishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash usullari.
11. Yusupov, E. (yil). Geografiya fani va uning o'qitilishidagi o'zgarishlar - O'zbekistondagi geografiya ta'limi tarixi va taraqqiyoti.
12. Raxmonov, Q. (yil). O'zbekistonning tabiiy sharoitlari - Tabiat va geografiya fanining o'rni.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ta'lim va fan masalalari bo'yicha kengash. (yil). Geografiya ta'limini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar - Strategik rejalashtirish va rivojlanish.
14. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi. (yil). Geografiya fani: Innovatsiyalar va tadqiqotlar - Ilmiy tadqiqotlar va ularning ta'limda qo'llanilishi.